WILL TO POWER AND IDEOLOGY

Andrei BOLOGA
"Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: The aim of this paper is to argue that, in Nietzsche's context, to discuss about ideology is plausible. Firstly, I have analyzed Nietzsche's concept of force and how the will to power synthesizes forces. Secondly, I have argued that consciousness is a function of the will to power. Thirdly. I have suggested that as long as the will to power interprets the values in the light of increasing its power, we are dealing with a rational interpretation. Lastly, I have concluded that an affirmative will to power, because constantly creates values, and reinterprets them, cannot be affected by an ideology. Only the negative will to power is subjected to ideology.

Keywords: force, will to power, consciousness, interpretation, ideology.

În contextul lui Nietzsche, discuția despre ideologie poate fi problematică. Spre exemplu, Mark Warren afirmă: „Deși Nietzsche nu utilizează termenul de *ideologie*, a scris despre modul în care cultura cuprinde idealuri, idoli, iluzii și neadevăruri."[1] Scrierile lui Nietzsche au fost însă interpretate în feluri multiple. Printre acestea, le găsim pe cele în care se argumentează că Nietzsche pune semnul egalității între adevăr și interpretare; adevărul există doar ca interpretare.[2] Prin urmare, filosofia nu este o modalitată privilegiată de acces la o lume a lucrurilor adevărate, ci este doar un mod, printre altele, de a interpreta. Prin faptul că distincția dintre adevăr și interpretare este eliminată, urmează că nu mai putem vorbi despre ideologie ca fiind opusă unei forme de adevăr. Ideologia devine doar o altă interpretare.

Plecînd de la conceptul de forță al lui Nietzsche, aș argumenta că discuția despre ideologie își găsește totuși sensul, fiind o formă de interpretare viciată, care se opune unei anumite raționalități.

Conceptul de forță

"S-a constatat vreodată vreo forță? Nu, ci doar efecte transpuse într-un limbaj cu totul străin. Aspectul regulat al succesiunilor ne-a moleșit însă în așa măsură încît nu ne mai miră mirabilul acestui fapt.[3]"

Forțele nu au modul de a fi al substanțelor. Descrierea lor în termeni de cauză și efect înseamnă transpunerea într-un univers străin, într-un mod de reprezentare în care este dificil de văzut particularitatea fiecărui eveniment.

"[…] Faptul că „forță" și „repaos," „invariabilitate" se contrazic. Măsura forței (ca mărime) drept constantă, esența ei însă fluidă.

A refuta „atemporalul." Într-un anumit moment al forței este dată condiționarea absolută a unei noi diviziuni a tuturor forțelor sale: ea nu poate rămîne imuabilă.[4]"

[1] Mark Warren, Nietzsche's Concept of Ideology, *Theory and Society,* Vol. 13, No. 4, (Jul., 1984), Springer, p. 543.
[2] În acest sens, Warren aminteste de Jacques Derrida, *Nietzsche's Style,* Chicago University Press, Chicago, 1979 și de Paul de Man, *Allegories of Reading,* Yale Univesity Press, New Haven, *1979.*
[3] Friedrich Nietzsche, *Voința de putere,* Ed. Aion, Oradea, §620, p. 400.
[4] *Ibidem*, § 1064, p. 659.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

Forțele sunt mobile, contrazicînd repaosul și invariabilitatea. Particularitățile forțelor sunt diferite față de cele ale unui obiect. Corpurile pot fi caracterizate prin lipsa mișcării în raport cu un sistem de referință sau în raport cu alte obiecte. Masa, viteza pot rămîne aceleași. Atunci cînd, în fizica clasică, este avută în vedere interacțiunea dintre obiecte, ele sunt reprezentate ca invariabile. Această modalitate de reprezentare este nepotrivită forțelor; ele nu se pot afla în repaos, nu pot rămîne la fel în momente de timp diferite. Atunci cînd două sfere metalice se ciocnesc, referindu-ne strict la masa lor, observăm că nimic din substanța primului corp nu este transferat în cel de-al doilea, nimic nu este pierdut sau adăugat. Forțele se află în permanentă devenire, modificîndu-se reciproc. Dacă putem vorbi despre o *esență* a forței, atunci aceasta constă în transformarea ei, in devenire și fluiditate.

Forțele sunt finite. Dacă forțele ar fi infinite, atunci ideea de devenire este pusă sub semnul întrebării. Într-un anumit sens, infinitatea forțelor presupune faptul că sunt egale, excluzînd orice modificarea care survine în urma interacțiunii lor: „în acest caz, ar dispărea însăși ideea raportului forțelor, care există doar în virtutea tensiunii existente între ele, care face ca unele să domine, iar celelalte să fie constrînse la supunere.”[5]

Calitatea forțelor este determinată de cantitatea lor:

”Cunoașterea noastră a dobîndit un caracter științific în măsura în care ea poate întrebuința numărul și măsura. Ar trebui să încercăm a vedea dacă nu se poate construi o ordine științifică a valorilor pur și simplu pornind de la o scară numerică și graduală a forței… Toate celelalte „valori” sunt prejudecăți, naivități, confuzii. –Ele sunt pretutindeni reductibile la acea scară numerică și graduală a forței. Direcția ascendentă pe această scală înseamnă orice creștere a valorii; direcția descendentă pe această scală înseamnă o diminuare a valorii.[6]”

Plecînd de la paradigma cunoașterii științifice, este pusă problema adoptării unei scări numerice și graduale a forței. Problema este că forțele nu sunt obiectivabile, nu au aceleași proprietăți cu obiectele. De asemenea, ce consecințe ar avea, dacă urmărim dezvoltarea unei teorii a interpretării, descrierea forțelor doar din perspectiva cantității? O astfel de expunere nu ar explica un fenomen, ci doar l-ar constata, l-ar descrie. Spre exemplu, observăm o forță care face ca obiectele să fie atrase înspre pămînt pe care o putem descrie în baza observațiilor empirice. În mecanica clasică, folosind o lege a inducției, în baza succesiunii temporale dintre o presupusă cauză și un presupus efect, putem afirma că obiectele sunt atrase spre centrul pămîntului și sunt determinate de o anumită accelerație. Succesiunea repetată dintre posibila cauză și posibilul efect este descrisă sub forma unei legi care stă pentru respectivul fenomen, însă explicația pentru modalitatea în care se produce efectiv fenomenul nu este oferită: „Concepția mecanicistă: nu acceptă decît cantități; însă forța rezidă în calitate. Mecanicismul poate, prin urmare, doar să descrie procesele, nu să le explice.”[7]

”Oare n-ar trebui să fie orice formă de cantitate un indiciu al calității? Puterii sporite îi corespunde o altă conștiință, un alt mod de a dori, o altă perspectivă a privirii: creșterea însăși este o dorință de a fi mai mult; dintr-un quale crește dorința spre un mai mult al quantumului; într-o lume cantitativă totul ar fi mort, împietrit, nemișcat. – Reducerea tuturor calităților la cantități este un nonsens: ceea ce rezultă este faptul coexistenței lor, o analogie.[8]”

Cantitatea unei forțe trimite înspre calitatea acesteia. Privind doar asupra cantităților se constată *atemporalul mecanicist*, descrierea statică a ceea ce este observat empiric folosind conceptele de cauză și efect. Nonsensul reducerii calităților la cantități este constatabil atunci

[5] George Bondor, *Dansul măștilor. Nietzsche și filosofia interpretării*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 32.
[6] Friedrich Nietzsche, *op. cit.*, § 710, pp. 456-457.
[7] *Ibidem*, § 660, p. 420.
[8] *Ibidem*, § 564, p. 364.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

cînd un eveniment este doar descris; conferirea de sens apare atunci cînd un eveniment este interpretat prin identificare calității forței care stă *în spatele* acestuia.

Atunci cînd Nietzsche critică descrierea cantitativă are în vedere faptul că se realizează o uniformizare a componentelor subindividuale ce alcătuiesc un întreg. Măsurarea cantității presupune ignorarea diversității compoziției interne specifice *obiectului* de analizat. Elementele interne sunt *compensate, egalizate* în descrierea cantitativă; nu mai este surprins un joc al forțelor. Calitatea iese la iveală atunci cînd forțele acționează și reacționează. În acest sens, Gilles Deleuze afirmă despre Nietzsche: „Ceea ce-l interesează în principal este, din punctul de vedere al calității înseși, ireductibilitatea diferenței de cantitate la egalitate. Calitatea se deosebește de cantitate, dar numai pentru că este ceea ce nu poate fi egalizat în cantitate, ceea ce nu poate fi anulat ca diferență de cantitate. Diferența de cantitate este, prin urmare, într-un anumit sens, elementul ireductibil al cantității, iar într-un alt sens, elementul ireductibil la cantitatea însăși.”[9] Altfel spus, inegalitatea părților care compun un întreg conferă calitatea întregului.[10]

Conștiința umană în raport cu forța

Cantitatea dominantă a unei forțe determină, într-un raport cu alte forțe, sensul întregii configurații. Atunci cînd ne referim la reprezentarea din fizica clasică asupra forțelor, observăm că acestea se pot neutraliza. Spre exemplu, asupra unui obiect așezat pe un suport acționează două forțe egale și de sens contrar: forța normală și forța atracției gravitaționale. În cazul forțelor sugerate de Nietzsche, o astfel de situație este improbabilă, este o reprezentare stîngace a lumii: „A visa la existența a două forțe egale, chiar dacă li se acordă o opoziție de sens, este un vis aproximativ și grosolan, vis static în care viul e confundat, dar pe care chimia îl spulberă.”[11] Forța activă, cea care impune sensul unei întregi configurații de forțe, nu anihilează forța reactivă. Aceasta din urmă i se supune. De asemenea, nu se realizează o reducere a forței reactive, cantitatea ei rămîne aceeași: „Forțele inferioare se definesc ca reactive: ele nu-și pierd nimic din forță, ci o exercită asigurînd mecanismele și finalitățile, împlinind condițiile de viață și funcțiile, sarcinile privitoare la conservare, adaptare și utilitate.”[12] Tocmai aceste funcții sunt analizate, cel mai adesea, în științele empirice. Este ignorat însă că aceste tipuri de forțe sunt secundare, reactive. Sensul lor este imprimat de forțele active, care scapă observației:

”[…] e trecută cu vederea prevalența principală pe care o au forțele spontane, agresive, copleșitoare, reinterpretatoare, reorientatoare și modelatoare, abia după al căror efect urmează *adaptarea*; prin aceasta este dezavuat însuși rolul hegemonic în organism al celor mai înalți deținători de funcții în care voința de viață apare activă și formatoare.[13]”

Conștiința umană este reactivă și poate observa doar forțele reactive. Dacă înțelegem prin conștiință un fel de *oglindă* prin care gîndirea *se observă*, atunci conștiința este o funcție. Prin faptul că este o funcție, în sensul că depinde, că stă pentru altceva, conștiința este sub incidența forțelor reactive. Conștiința experimentează *într-un anumit fel* în funcție de forțele active care se găsesc dincolo de ea, în inconștient. *Oglindirea* pe care o permite conștiința se

[9] Gilles Deleuze, *Nietzsche și filosofia,* Ed. Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005, p. 52.

[10] „Cunoașterea noastră se limitează la constatarea cantităților, însă noi nu putem împiedica prin nimic perceperea acestor diferențe cantitative drept calități. Calitatea este un adevăr specific perspectivei noastre; nu un *În sine*. [...]”Friedrich Nietzsche, *op. cit.*, § 563

[11] Gilles Deleuze, *op. cit.,* p. 53.

[12] *Ibidem,* p. 50.

[13] Friedrich Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău. Despre genealogia moralei,* Ed. Hestia, Timișoara, 1998.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

datorează nevoii de comunicare.[14] Conștiința se formează pe măsură ce întregi populații împărtășesc grija de a supraviețui împreună și de a se apăra împotriva pericolelor externe. Pe măsură ce indivizii populațiilor comunică între ei, tot mai repede și mai ușor, specializîndu-se în acest process, limba se diversifică:

”Admițînd că această observație este corectă, pot trece mai departe la presupunerea că de fapt conștiința s-a dezvoltat numai sub presiunea nevoii de comunicare, că a fost necesară și folositoare din capul locului doar în relațiile de la om la om (mai ales între cei care poruncesc și cei care se supun) și că s-a dezvoltat numai în raport cu gradul său de utilitate.[15]”

Conștiința ca oglindire a sinelui este o funcție necesară în măsura în care omul are nevoie să se facă înțeles. El trebuie să se poată raporta la sine pentru a se putea raporta la un altul. Pentru a-și atinge scopurile este nevoie de ajutorul celuilalt, care la rîndul său are nevoie să oglindească în conștiința sa sentimentele, gîndurile celuilalt. Omul singuratic, vînătorul care își este suficient nu are nevoie de conștiință. Faptul că nu are nevoie de conștiință nu înseamnă că nu gîndește.[16] Acțiunile cuiva sunt fundamental personale, intime pînă în momentul conștientizării lor. Traducerea acțiunilor, instinctelor în cuvinte pare a le disloca oarecum de Sinele care le generează, apropiindu-le de superficial: „tot ceea ce devine conștient, devine tocmai de aceea anost, îngust, relativ, neghiob, general, semn, însemnul turmei, că de orice conștientizare este legată o mare și adîncă pervertire, falsificare, superficializare și generalizare.”[17]

Corpul are însă o altă rațiune, diferită de generalizarea conștiinței unui *Eu*. Sinele, locul unde acționează forțele active, oferă sens conștiinței:

”Zici „Eu” și te făleşti cu acest cuvînt. Însă există și ceva mai mare- în care tu nu vrei să crezi: e corpul tău și rațiunea lui cea mare: iar ea nu spune Eu, însă se poartă ca un Eu.[18]”

De asemenea:

”Sinele-și bate joc de Eul tău, de salturile lui atît de mîndre. „Ce-mi trebuie mie-aceste salturi și aceste zboruri ale minții?” își zice el. „Ele sunt drum ce nu-și atinge ținta. Eu țin în hățuri Eul meu și îi șoptesc ce trebuie să gîndească.”

Sinele-i zice Eului: „În partea aceasta să suferi!” Iar Eul suferă și se gîndește cum ar putea să nu mai sufere- iată de ce trebuie să gîndească el.

Sinele-i zice Eului: „acuma bucura-te!” Iar el se bucură și se gîndește cum să se bucure mai des- iată de ce trebuie să gîndească el.[19]”

Elementul sintetizator al forțelor. Raportul forței cu voința

Raportul dintre forțele active și cele reactive nu rămîne decît o simplă interacțiune fără un element care să le sintetizeze:

”Conceptul victorios de „forță” prin care fizicienii noștri l-au creat pe Dumnezeu și lumea, are nevoie de completare: trebuie să i se atribuie o voință internă pe care eu o numesc

[14] Friedrich Nietzsche, *Știința voioasă,* Ed. Humanitas, București, 2006, p. 239.
[15] *Ibidem,* p. 241.
[16] „Pentru că, repet, omul, ca orice viețuitoare, gîndește neîncetat dar nu știe acest lucru; gîndirea devenită conștientă este doar o foarte mică parte a ei, să spunem partea cea mai superficială și de slabă calitate, căci numai această gîndire conștientă se înfăptuiește cu cuvinte, mai bine spus cu semne de comunicare prin care se dezvoltă însăși originea conștiinței.” *Ibidem,* p. 240.
[17] *Ibidem, p. 241.*
[18] Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra,* Humanitas, București, 1997, p. 92.
[19] *Ibidem,* p. 93.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

„voință de putere" adică o nevoie nestăvilită de demonstrare a puterii; sau întrebuințarea, exercitarea puterii ca instinct creativ etc. Fizicienii nu reușesc să îndepărteze „acțiunea la distanță" dintre principiile lor. La fel nici forța de respingere (sau de atracție). Nimic nu-i ajută: toate mișcările, toate „fenomenele", toate „legile„ trebuie concepute doar ca simptome ale unui proces intern, slujindu-ne în acest scop de analogia cu omul. În cazul animalului este posibil să deducem toate instinctele sale din voința de putere; de asemenea, toate funcțiile vieții organice din această unică sursă.[20]"

Conceptul de forță, atunci cînd este dislocat de configurația în care se află, fără elementul sintetizator al unei voințe de putere, presupune un rest substanțialist; presupune că forța este o proprietate a unui obiect. Actiunea la distanță, forța de respingere sau de atracție este pusă sub semnul întrebării în virtutea faptului că stau pentru altceva, fiind manifestarea observabilă a unui plan al realității care rămîne ascuns. Forțele sunt finite, în permanentă transformare, se află în raport unele cu celelalte, prezintă cantitate, care este elementul generator al calității, însă nu au *voință.* Voința de putere este elementul care face posiblă diferențierea forțelor ca active și reactive. Voința de putere constituie condiția de posibilitate pentru ca o configurație de forțe, într-un anumit moment al existenței ei, să fie discriminată ca fiind partea activă, partea care interpretează, care oferă sens tuturor elementelor pe care le cuprinde: „Iată ce anume este voința de putere: elementul genealogic al forței, în același timp diferențiator și genetic. Voința de putere este elementul din care derivă în același timp diferența de cantitate a forțelor aflate în raport și calitate care, în cadrul acestui raport, revine fiecărei forțe în parte."[21]

Nietzsche oferă exemple cu referire la elementul sintetizator al forțelor plecînd de la nivelul celular:

"Elementul mai slab se precipită în jurul celui mai puternic datorită hranei deficitare; el vrea să se adăpostească, să devină pe cît posibil una cu acesta. Elementul mai puternic, dimpotrivă îl respinge, el nu vrea să dispară în acest mod; mai degrabă, în cursul creșterii el se scindează în două și în mai multe părți. Cu cît este mai mare impulsul spre unitate, cu atît putem conchide cu privire la prezența aici a slăbiciunii; cu cît mai mare impulsul spre varietate, diferență, decompunere interioară, cu atît mai multă forță.

Instinctul de a te apropia- și instinctul de a respinge ceva reprezintă liantul, atît în lumea anorganică, cît și în cea organică. Întreaga separație este prejudecată.

Mai corect spus, voința de putere, în orice combinație de forță, apărîndu-se față de ceea ce este mai puternic, năpustindu-se asupra a ceea ce este mai slab. N.B. Procesele ca „ființe."[22]"

Nietzsche extinde ipoteza cu privire voința de putere asupra tuturor planurilor realității, de la nivelul anorganic pînă la nivelul Sinelui:

"Viața ca un caz particular (pornind de aici, ipoteza cu privire la caracterul de ansamblu al existenței), tinde spre un sentiment maxim al puterii; este în mod esențial, o tendință înspre un mai mult al puterii; faptul cel mai adînc și cel mai lăuntric rămîne această voință (mecanica este doar o semiotică a consecințelor).[23]"

Forțele pot fi active sau reactive, pe cînd voința de putere poate fi afirmativă sau negativă. Forțele active impun sensul general într-un centru de forțe. În urma sintezei realizată datorită voinței de putere întregul organism urmează un anumit sens. Voința de putere se raportează întotdeauna la altă voință de putere. În urma intereacțiunii dintre cele două, potrivit

[20] Friedrich Nietzche, *Voința de putere,* Editura Aion, Oradea, § 622, p. 401.
[21] Gilles Deleuze, *op. cit.*, p. 60.
[22] Friedrich Nietzsche, *op. cit.*, § 655, p. 416.
[23] *Ibidem*, § 689, p. 444.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

propriului principiu, cel al creşterii puterii,[24] o voinţă de putere ajunge să o domine pe cealaltă. Voinţa de putere care domină continuă să discrimineze *natural* raportul dintre forţele active şi cele reactive, urmînd şi conferind prioritate forţelor active. O astfel de voinţă de putere este afirmativă. Voinţa de putere dominată se transformă în funcţie pentru cea care domină. Prin faptul că serveşte la creşterea puterii voinţei mai puterinice, prin faptul că se transformă în funcţie, elementul sintetizator al forţelor sale este perturbat, făcînd o sinteză *nenaturală* în care forţele reactive sunt puse în prim plan. Între forţa activă şi voinţa de putere afirmativă există o afinitate, la fel cum există între forţele ce reacţionează şi o voinţă de putere care neagă. Voinţele de putere sunt: „afirmative, atunci cînd în ele- în raportul forţelor existente în interiorul lor- prevalează forţele active, care dau întregului un sens afirmativ. Negative, atunci cînd, din contră, forţele reactive sunt la putere într-o voinţă, imprimîndu-i funcţia unei răzvrătiri faţă de ceea ce este deja dat."[25]

Interpretarea ca identificare a forţelor.

Stabilirea sensului unui concept, al unui eveniment este identificat în măsura în care sunt determinate forţele care acţionează *în spatele* său. Fiecare manifestare, fiecare fenomen sesizabil este un simptom al cărui sens este impus de o forţă actuală.[26] Acest mod de interpretare este justificat în măsura în care conceptul de forţă poate fi extins asupra tuturor nivelurilor realităţii, determinînd voinţe de putere a căror perspectivă variază; în acest sens, la fel cum se poate vorbi despre perspectiva pietrei, se poate vorbi despre perspectiva umană, despre credinţe, idei şi valori. Dacă forţele îşi păstrează caracterul dinamic, fluid şi dacă interpretarea presupune identificarea forţei ce acţionează, fiind sesizată ca simptom, înseamnă că sensul este, de asemenea, dinamic, fluid, în devenire. Dacă stabilirea sensului unui concept înseamnă identificarea forţei actuale ce acţionează, atunci este presupusă ideea că în spatele aceluiaş concept s-au perpetuat forţe diferite faţă de cele actuale. Evoluţia sensului este constituită de un permanent joc al forţelor, de succesiunea lor, de înlocuirea forţelor care nu mai sunt potrivite într-un anumit moment unei configuraţii din ce în ce mai complexe:

"Evoluţia unui lucru, a unui obiect, a unui organ, nu e deci nimic altceva decît o progresie către un scop, şi mai puţin o progresie logică şi directă obţinută cu un minim de forţe şi de eforturi, mai mult o succesiune constantă de fenomene de înrobire mai mult sau mai puţin independente unele de altele, fără a uita piedicile care se ridică fără încetare, tentativele de metamorfoză care se produc pentru a contribui la apărare şi reacţionare, în fine rezultatele fericite ale acţiunilor de sens contrar.[27]"

A dezvălui istoria sensurilor unui concept înseamnă sesizarea forţelor ce s-au perpetuat, s-au manifestat în momente succesive de timp, în conceptul respectiv. Într-un astfel de cadru, a vorbi despre o valoare absolută este o eroare. Absolut este doar principiul devenirii forţelor. La fel, a spune despre marile evenimente istorice că sunt definitorii este

[24] „Deci daţi-mi ascultare înţelepţilor! Puneţi-mă la încercare serios, dacă m-am furişat pînă în adîncul vieţii înseşi şi pînă-n rădăcinile simţirii sale!
Oriunde am găsit viaţă, găsit-am voinţă de putere; chiar şi- voinţa servitorului am găsit voinţa de a fi stăpîn.
Că cel mai slab serveşte celui mai puternic e pentru că îl înduplecă voinţa sa: e singura plăcere a ei de care nu-i în stare de a se lipsi.
Aşa cum cel mai mic i se supune unuia mai mare, pentru a avea la rîndul său plăcerea de a fi stăpîn al celui foarte mic, la fel şi cel mai mare se supune, punînd în joc pentru putere chiar viaţa sa." Friedrich Nietzsche, *Aşa grăit-a Zarathustra*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1997, p. 179.

[25] George Bondor, *op. cit.*, p. 43.

[26] Gilles Deleuze, *op. cit.*, p. 7.

[27] Friedrich Nietzsche, *Genealogia moralei,* Ed. Mediarex, Bucureşti, 1996, pp. 90-91.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

discutabil. Descriera cantitativă a unor date semnificative, ori descrierea unor valori bine definite care într-un anumit moment s-au aflat în conflict, urmată de victoria uneia, nu pune în lumină sensul evenimentului respectiv:

”Vouă că place să urlați cuvîntul „libertate;” dar eu m-am dezvățat să cred în „marile evenimente,” de-ndată ce se înfășoară în urlete și fum.

Și crede-mă, prietene, tu, zgomot de infern; că marile evenimente nu sunt cele mai zgomotoase ore ale noastre, ci cele foarte liniștite.

Nu-jurul celor care inventează noi vacarme, ci-n jurul celor care creează noi valori se-nvîrte lumea; se nvârte în tăcere.[28]”

Înțelegerea fiecărui concept, eveniment, valori, ca manifestare a interacțiunii unor forțe, aflate în permanentă devenire, înseamnă negarea unei permanențe a sensului. Voința de putere nu este dincolo de lume, stăpînind-o de la distanță, ci este de fiecare dată a unui lucru, persoane, configurînd și reconfigurînd interacțiunea forțelor. Asumarea teoriei voinței de putere înseamnă afirmarea multiplicității sensurilor, a multiple modalități de interpretare: „căci evaluarea fiecărui lucru în parte, delicata cîntărire a lucrurilor și sensurilor fiecăruia, estimarea forțelor ce definesc fiecare lucru în fiecare clipă aspectele unui lucru și rapoartele sale cu celelalte- toate *astea* (sau toate *alea*)- țin de arta cea mai înaltă a filosofiei, care este cea a interpretării.”[29]

Spre exemplu, atunci cînd Nietzsche se referă la evoluția spiritului filosofic, identifică formele pe care filosofii le-au adoptat, forțele pe care au trebuit să le încorporeze, pentru a supraviețui, împrumutînd măștile omului contemplativ. În schimb, forțele care au oferit sensul omului contemplativ în antichitate nu sunt definitorii pentru alte etape ale devenirii sale. Faptul că a preluat masca ascetului, a prezicătorului, a fost util în măsura în care îl face să fie ascultat. Pe lîngă observarea configurațiilor de forțe care se succed, interpretarea trebuie să vizeze stadiile superioare, deoarece în aceastea se manifestă forța definitoare, cea care are cea mai mare afinitate cu voința de putere care o sintetizează:

”Să reducem faptele la niște scurte formule: spiritul filosofic a trebuit totdeauna să înceapă a se travesti și a se masca împrumutînd tipurile omului contemplativ anterior formate, fie tipul de preot, de prezicător, de om religios în general, numai pentru a fi posibil, nu contează în ce măsură: idealul ascetic a slujit mult timp filosofului drept aparență exterioară, condiție a existenței,- era obligat să reprezinte acest ideal pentru a putea fi filosof, era forțat să creadă în ideal pentru a-l putea reprezenta.[30]”

Interpretarea se produce prin identificarea forțelor datorită unei evaluări al cărui principiu se găsește în voințe de putere.[31] În urma sintetizării forțelor, voința de putere capătă o anumită perspectivă, în baza căreia se raportează la valori. Discriminarea valorilor se produce în funcție de propriul interes, vizează o afirmare a propriei voințe încercînd acapararea de mai multă forță, o scindare și mai drastică a componentelor sale, un grad crescut de complexitate. Valorie sunt afirmative atît timp cît sunt repere pentru o creștere a diferențierii forțelor, a afirmării mai puternice a vieții. Percepția realității este diferită pentru cel care caută să se afirme; poate că dominația este doar o consecință secundară a creșterii puterii. Urmîndu-și impulsul creativ, voința de putere afirmativă discerne realitatea ca spațiul în care este posibilă o mai mare acumulare de forță. În acest sens, ideologia ca denaturare nu afectează voința de putere afirmativă- ea își construiește permanent propria realitate, evaluînd și reevaluînd valori sau producînd alte valori. Ideologia afectează voința de putere negativă, care întotdeauna se constituie ca răspuns față ce cea afirmativă, în defensivă, protejîndu-se,

[28] Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, Ed. Humanitas, București, 1997, p. 198.
[29] Gilles Deleuze, *op. cit.*, p. 8.
[30] Friedrich Nietzsche, *Genealgia moralei*, Ed. Mediarex, București, 1996, p. 137.
[31] Gilles Deleuze, *Nietzsche*, Ed. All, București, 2002, p. 21.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

justificîndu-se. Ideologia ca discurs interesat pe fondul relațiilor de putere nu este percepută astfel de voința de putere afirmativă. Conceptul își pierde utilitatea. Ideologia este percepută ca atare atunci cînd cel dominat încearcă să identifice valorile, interpretările care i-au fost deja propuse, situîndu-l într-un cadru prestabilit de desfășurare a acțiunilor, a gîndurilor sale. Momentul percepției coincide cu conștientizarea inferiorității, reprezentînd un pas înspre o devenire, o transformare a voinței care neagă înspre o conștiință care dorește să se afirme.

Datorită perspectivei noastre, diferența de cantitate este percepută ca o calitate. Perspectiva nu este însă o consecință directă a raportului de forțe active și reactive, ci se constituie prin adoptarea de valori, care îi survin prin tradiție și care sunt resimțite ca un de la sine înțeles. Nu întotdeauna ne găsim în situația voinței de putere afirmative, care pune în discuție vechile idealuri, producînd noi valori în funcție de perspectiva sa. Voința de putere interpretează afirmativ cînd discriminează precis jocul forțelor, atribuind valoare acelor concepte, evenimente, idealuri, în care raportul forțelor este mai complex, în care miza cantității de forță pusă în joc este semnificativă. Faptul că diferența de cantitate este percepută drept calitate constituie motivul pentru care uneori evaluăm valori ca și cum ar fi pline de forță, cînd de fapt sunt goale:

”Calitățile sunt limitele noastre insurmontabile: nu putem prin nimic să resimțim simple diferențe cantitative drept ceva fundamental diferit de cantitate, adică drept calități ce nu pot fi reduse una la cealaltă. Dar tot ceea ce înseamnă „cunoaștere” se raportează la domeniul în care putem număra, cîntări, măsura, la cantitate: în timp ce, dimpotrivă, toate percepțiile noastre valorice (adică tocmai percepțiile noastre) sunt determinate de calități, respectiv de „adevărurile” ce depind exclusiv de perspectiva noastră, adevăruri care pur și simplu nu pot fi „cunoscute.” Este de la sine înțeles că orice ființă diferită de noi percepe alte calități și prin urmare trăiește într-o altă lume decît aceea în care ne aflăm noi. Calitățile reprezintă veritabila noastră ideosincrazie umană: a pretinde că aceste interpretări și valori umane ce ne revin să fie valori universale, și poate constitutive, aparține smintelii ereditare a vanității umane.[32]”

La Nietzsche, ideile nu sunt ideologice pentru că se manifestă datorită unor interese de putere; ideile sunt funcții ale unei voințe de putere.[33] Conceptul de *voință de putere* este folosit pentru a explica modalitatea prin care este posibil și funcționează faptul de *a vrea*. Structura voinței de putere, complexul de forțe sintetizat de voință, este determinată la rîndul ei istoric:

”Astfel, Niezsche susține că (a) conceptul de voință de putere arată cum interpretarea de sine a voinței este posibilă într-o lume istorică în care lispesc entități metafizice și (b) că explicațiile genealogice ale voinței de putere pot trimite (cel puțin o parte a lor) la o reflecție cu privire la sine și la condițiile în care interpretarea faptului de a vrea este posibilă. […] În măsura în care la Nieztsche se poate vorbi despre un concept al ideologiei, acesta se referă la acele idei care, prin virtutea funcției lor într-o organizare specifică de putere, maschează reflexia de sine a faptului de a vrea, indiferent dacă această reflecție se referă la condiții a căror natură este socială, fizică, culturală sau lingvistică. Noțiunea de reflexie de sine formează fundamentul în distincția lui Nietzsche cu privire la interpretările raționale și ideologice- între acele interpretări care au valoare pentru viață și cele care sunt nihilistice prin mascarea condițiilor care promovează viața.[34]”

La Nietzsche nu se poate vorbi despre o ideologie ca și cum ar fi elementul definitoriu al unei clase sociale, al unui interes al puterii, sau al unei concepții politice.[35] În acest context,

[32] Friedrich Nietzshe, *Voința de putere*, Ed. Aion, Oradea, § 565, p. 365.
[33] Mark Warren, *op. cit.*, p. 545.
[34] *Ibidem*, pp. 547-548.
[35] *Ibidem*, p. 553.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

astfel de perspective nu pot surprinde fenomenul ideologic. O perspectivă politică oarecare nu poate interpreta o idee ca ideologică, deoarece îi lipseşte criteriul în baza căruia să o poată interpreta raţional.

Interpretarea raţională este cea care se desfăşoară în *logica* unei voinţe de putere afirmative. Interpretarea iraţională este o interpretare ideologică. De asemenea, ideile iluzorii sunt perpetuate sistematic în cadrul societăţii, influenţînd perspective care obturează un mod de raportare raţional la valori: „Ideologia nu este o simplă eroare sau o formă accidentală a conştiinţei. Mai degrabă, interpretările ideologice sunt iluzii sistematice, în sensul lui Freud. Ele marchează condiţiile voinţei pentru că servesc unei nevoi psihologice de a denatura sistematic condiţiile avute în vedere."[36]

Cunoaşterea, în contextul lui Nietzsche, poate fi interpretată ca un instrument imperfect, al cărei rol fundamental nu este cel de a şti, ci de a forma cadrul în care se poate trăi; credinţa este mai convenabilă decît cunoaşterea.[37] În acest context, critica ideologiei este posibilă prin metoda genealogică. Prin aceasta se înţelege, în primul rînd, o critică logică a unui sistem (referindu-ne la consistenţa internă a sistemului respectiv de idei). În al doilea rînd, se referă la o critică genetică, ce vizează traictoria unei entităţi culturale şi diferitele sensuri pe care le capătă în momente de timp diferite. În fine, prin metoda genealogică se înţelege şi o logică funcţională, ce vizează modificarea sensului unei entităţi culturale în funcţie de contextul de emergenţă sau în funcţie de o formă specifică de viaţă istorică.[38] În acest mod, reperele culturale, în măsura în care sunt văzute din perspectiva coerenţei lor interne, cînd sunt înţelese ca entităţi în spatele cărora s-au perpetuat diferite forţe, şi atunci cînd sunt puse în contextul funcţionalităţii lor, avînd o utilitate evidentă într-un context istoric sau altul, sunt interpretate într-un mod raţional. Atît timp cît, în urma interpretării de acest fel, ele se dovedesc a obtura o perspectivă care afirmă viaţa, atunci ele pot fi socotite iluzii ideologice, entităţi culturale a căror sens contravine unei perspectie afirmative asupra vieţii.

Acknowledgement – This work was cofinaced from the European Social Fund through Sectoral Operational Programme Human Resources Development 2007-2013, project number POSDRU/159/1.5/S/140863, *Competitive Researchers in Europe in the Field of Humanities and Socio-Economic Sciences. A multi-regional Research Network.*

References

Bondor, George, *Dansul măştilor. Nietzsche şi filosofia interpretării*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2008.

de Man, Paul, *Allegories of Reading*, Yale Univesity Press, New Haven, *1979.*

Deleuze, *Gilles, Nietzsche şi filosofia,* Ed. Fundaţiei Culturale Ideea Europeană, Bucureşti, 2005.

Deleuze, Gilles, *Nietzsche*, Ed. All, Bucureşti, 2002.

Derrida, Jacques, *Nietzsche's Style*, Chicago University Press, Chicago, 1979.

[36] Ibidem

[37] Dacă scopul cunoaşterii este de a constitui nevoia de a satisface curiozitatea într-un mod imparţial, am fi precum turiştii: ne-am plimba de la stînga la dreapta, în funcţie de obiceiurile locale (pentru că trebuie acceptate), dar fără a crede în ele, obervîndu-le particularităţile într-un mod detaşat. Dar nu ne comportăm în acest fel. Ne comportăm după obiceiuri şi credem în ele. Ceea ce înseamnă că cunoaşterea nu are scopul de a satisface curiozitatea ci de a ne face să trăim într-un anumit fel. Nu ne face să reflectăm, ne face să acţionăm sau să ne adaptăm. Paul Veyne, Ideology According to Marx and According to Nietzche, *Diogenes*, vol. 25, Issue 99, Sage Publications, p. 102.

[38] Mark Warren, *op. cit.*, p. 556.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)

Nietzsche, Friedrich, *Așa grăit-a Zarathustra*, Humanitas, București, 1997.

Nietzsche, Friedrich, *Dincolo de bine și de rău. Despre genealogia moralei,* Ed. Hestia, Timișoara, 1998.

Nietzsche, Friedrich, *Genealogia moralei,* Ed. Mediarex, București, 1996.

Nietzsche, Friedrich, *Știința voioasă,* Ed. Humanitas, București, 2006.

Nietzsche, Friedrich, *Voința de putere,* Ed. Aion, Oradea, 1999.

Veyne, Ideology According to Marx and According to Nietzche, *Diogenes*, vol. 25, Issue 99, Sage Publications, pp. 80-102.

Warren, Mark, Nietzsche's Concept of Ideology, *Theory and Society,* Vol. 13, No. 4, (Jul., 1984), Springer, pp.541-565.

BDD-A22263 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 20:02:12 UTC)